

Sprawozdania

KS. PRZEMYSŁAW ARTEMIUK

SPRAWOZDANIE Z DRUGIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ Z OKAZJI TYGODNIA MODLITW O JEDNOŚĆ CHRZEŚCIJAN

Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan odbywa się co roku między 18 a 25 stycznia. Jest to dla chrześcijan różnych denominacji czas wyjątkowy. W tygodniu tym spotykają się na całym świecie na ekumenicznych nabożeństwach, modlitwach, konferencjach, koncertach i innych spotkaniach. W diecezji łomżyńskiej ekumeniczne wydarzenia odbyły się nieco wcześniej. O jedność chrześcijan modliliśmy się podczas Eucharystii w Wyższym Seminarium Duchownym 15 stycznia 2022 roku. Po niej zaś odbyła się konferencja naukowa poświęcona tematyce ekumenicznej, zatytułowana „SZUKAJĄC ŹRÓDEŁ JEDNOŚCI”.

Diecezja łomżyńska w swoich obecnych granicach obejmuje niemal w stu procentach katolików. Chrześcijanie innych wyznań nie stanowią zwartych i licznych wspólnot. Nie spotykamy żadnych z Kościołów tradycji wschodniej czy też reformowanej. Brak innych chrześcijan nie zwalnia nas jednak z refleksji ekumenicznej. Dlatego w tym roku po raz pierwszy obok modlitwy, zorganizowaliśmy konferencję naukową poświęconą tematyce ekumenicznej. Składały się na nią trzy referaty profesorów zajmujących się tematyką ekumeniczną oraz dyskusja. Konferencję otworzył rektor tej uczelni, ks. dr Robert Bączek, zwracając uwagę na Jezusowe wołanie o jedność, zawarte w modlitwie Chrystusa z Wieczernika. W sesji pierwszej wysłuchaliśmy dwóch wykładów. Biblistka, pani prof. ucz. dr hab. Kalina Wojciechowska, związana z Chrześcijańską Akademią Teologiczną w Warszawie, ukazała luterzańską perspektywę jedności. Tytuł jej wystąpienia brzmiał: „Na drogach budowania jedności. Perspektywa luterńska”. Ks. dr hab. Marek Ławreszuk, profesor Uniwersytetu w Białymstoku w referacie zatytułowanym niemalże identycznie, „Na drogach budowania jedności. Perspektywa prawosławna”, przedstawił prawosławne rozumienie jedno-

ści. W sesji drugiej ks. prof. dr hab. Marek Tatar, profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie wygłosił referat: „Specyfika duchowości ekumenicznej”, a po niej odbyła się dyskusja moderowana przez ks. prof. ucz. dr hab. Przemysława Artemiuka. Konferencję zakończył modlitwą o jedność chrześcijan ojciec duchowny Wyższego Seminarium Duchownego w Łomży ks. dr Adam Filipowicz.

Istota ekumenizmu

Ten wywodzący się z języka greckiego termin jest dzisiaj kojarzony nie tylko z ruchem postulującym przywrócenie jedności podzielonego chrześcijaństwa, ale słowem tym etykietujemy zdecydowanie więcej. Ekumenizm stał się synonimem postawy pojednawczej, otwartej, ukierunkowanej na dialog. Odkrywając pierwotne znaczenie tego terminu, spróbujmy odnaleźć jego podstawowy sens i znaczenie, jakie nadaje mu Kościół.

Oikumene, od którego wyprowadzamy polski „ekumenizm” czy też „ekumenię”, wzięło się ze złożenia dwóch greckich słów: *oikos* – dom rodzinny i *menein* – pozostawać, przebywać. W starożytności oznaczało cały zamieszkały świat, w którym człowiek żyje i pracuje. Pozostawało zatem w obszarze języka świeckiego. Spotykamy je u Herodota, Demostenesa czy Arystotelesa, którzy słowem *oikumene* nazywali zaludnioną ziemię. Rzymianie, przejmując od Greków ten termin, nadali mu wyraźne konotacje polityczne i kulturowe. Określali nim cywilizację helleńską, a także całe *Imperium Romanum*. Ekumenia w tamtych czasach zaczęła oznaczać powszechność. Termin ten nie był obcy ani Żydom, ani tym bardziej chrześcijanom. Odnaleźć go możemy zarówno w Biblii, jak i w literaturze wczesnochrześcijańskiej.

Prawdziwy renesans ekumenizmu zaczyna przeżywać na przełomie XIX i XX wieku. Wtedy bowiem rodzi się zjednoczeniowy ruch wśród Kościołów anglikańskich i protestanckich. Rzym, proponując ideę „unionizmu”, czyli powrotu braci odłączonych na łono Kościoła katolickiego, początkowo zachowywał dystans wobec ruchu ekumenicznego. Przełomem okazał się Sobór Watykański II. Po nim nastąpiło otwarcie Kościoła, a także nakreślenie wyraźnych ram dla działań ekumenicznych. Z perspektywy katolickiej możemy zatem mówić o ekumenizmie duchowym, doktrynalnym i praktycznym. Pierwszy realizujemy przez wewnętrzną przemianę, która pozwala dostrzec inne wspólnoty chrześcijańskie i traktować je z szacunkiem. Ekumenizm doktrynalny to praca intelektualna zmierzająca do wza-

jemnego poznania poszczególnych wspólnot. W końcu wysiłek praktyczny przybierający formę spotkań modlitewnych czy wspólnych działań na rzecz ludzkości.

Ekumenizm, będący realizacją Jezusowej prośby o zachowanie jedności (J 17,21), nie oznacza rezygnacji z istotnych elementów własnej tożsamości wyznaniowej. Nie jest również jedynie intelektualnym poznaniem różnych tradycji chrześcijańskich. W najgłębszym sensie oznacza, jak uczył nas ostatni papież, wymianę duchowych darów, które są złożone w każdej ze wspólnot chrześcijańskich.

KS. ADAM MATAN

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
NAUKOWEJ PT. „CZŁOWIEK – MIĘDZY
BOGIEM A ZWIERZĘCIEM”
- 15 października 2022 r. AWSD w Białymstoku**

Dnia 15 października 2022 roku w Archidiecezjalnym Seminarium Duchownym w Białymstoku odbyła się konferencja naukowa pod tytułem „Człowiek - między Bogiem a zwierzęciem”. Spotkanie zostało zorganizowane przez Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne, Instytut Teologiczny i Klub Inteligencji Katolickiej w Białymstoku i odbyło się w siedzibie Seminarium Duchownego przy ul. Warszawskiej 46.

Po przywitaniu gości przez ks. Rektora AWSD dr. Mariana Strankowskiego oraz wprowadzeniu ks. dr. Adama Matana (AWSD i KIK w Białymstoku) głos zabrał ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski (UKSW), który wygłosił referat nt. „Człowiek i zwierzęta w Bożym planie stworzenia”. Następnie ks. dr Jacek Prusak (Akademia Ignatianum w Krakowie) przedstawił kwestię „Ludzka kategoria potrzeb. Co nas łączy i różni ze zwierzętami?”. Po piętnastominutowej przerwie głos zabrał dr Łukasz Lamża (UJ) w temacie „Homo Deus. Co to właściwie znaczy, że człowiek ma się stać Bogiem?”. Jako ostatni zabrał głos red. Bronisław Wildstein (pisarz i publicysta), który odniósł się do problemu „Dlaczego człowiek nie może być aniołem. Uwagi do sentencji Pascala: Człowiek nie jest ani aniołem ani bydlęciem, nieszczęście w tym, iż kto chce być aniołem, bywa bydlęciem”.

Po ostatnim wystąpieniu odbył się panel dyskusyjny, który poprowadziła red. Dorota Łosiewicz (TVP, wPolsce PL). W dyskusji prelegenci przedstawili swoje opinie na temat tożsamości współczesnego człowieka w kontekście dynamicznie zmieniającej się kultury i nauki.

Konferencji była transmitowana online na kanale YouTube i jest dostępna do obejrzenia na stronie archibial.pl.

MICHAŁ ZEMBRZUSKI

SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM TOMISTYCZNEGO W ŁOMŻY 09 marca 2022

Kolejne, już czwarte Sympozjum Tomistyczne, odbyło się 09 marca 2021 roku w Wyższym Seminarium Duchownym im. Jana Pawła II w Łomży¹. Tegoroczne spotkanie zostało zatytułowane: *Tomasz z Akwinu a wyzwania współczesności*. Organizatorami sympozjum było Wyższe Seminarium Duchowne w Łomży, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne oraz Wydział Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Okazją do zorganizowania tego wydarzenia była 748 rocznica śmierci św. Tomasza z Akwinu. Organizatorzy spotkania zaplanowali je z zamiarem przyjrzenia się oczami Tomasza z Akwinu różnym wyzwaniom jakie stawia przez człowiekiem współczesność. Taki szeroki punkt widzenia pozwolił na zwrócenie uwagi na szerokie spektrum wyzwań do których należą zarówno odkrycia w naukach szczegółowych, wyzwania pedagogiczne, wyzwania związane z wiarą, ale także ekologizm, liberalizm a także transhumanizm. Sympozjum otworzył rektor Wyższego Seminarium Duchownego, ks. dr Robert Bączek, który wyraził radość z kolejnego spotkania, a także zachęcił do czynnego uczestniczenia w spotkaniu naukowym.

Pierwszy referat, zatytułowany: *Współczesność tomizmu*, przedstawił Artur Andrzejuk. Rozpoczął od przywołania pojęcia współczesności w ujęciu Mieczysława Gogacza, które odnosi się do „tego, czym człowiek aktualnie żyje, co jest dla niego ważne”. Zaznaczył, że błędne jest interpretowanie współczesności w kategoriach czasu, gdyż wiąże się z uwikłaniem w kategorie postępu (to, co nowsze jest lepsze). Tym, czym człowiek żyje jednak, niezależnie od czasu, jest prawda i dobro, które wskazują na osobę, która żyje mądrością i miłością. W tym aspekcie, nie wszystko czym człowiek

¹ Sprawozdanie ukazało się również w „Roczniku Tomistycznym” 11 (2022).

żyje, jest faktycznie współczesne. W encyklice *Fides et ratio* Jan Pawła II odnaleźć można interesującą wskazówkę (n. 43-44), w której Papież mówi o „nieprzemijającej nowości myśli św. Tomasza z Akwinu”. Artur Andrzejuk w swoim referacie ukazał właśnie tę nowość w odniesieniu do metodologicznych tez, które wiążą się z realizmem tomistycznym, pluralizmem, a także istotowym układem przyczyn, oraz w odniesieniu do tez przedmiotowych, które wiążą się z rozumieniem istnienia jako pierwszego aktu bytu, wyjątkowym rozumieniem człowieka jako człowieka i jako osoby. Z tematem osoby dalej wiążą się kolejne tematy, a więc temat rozumności, wolności, prawa naturalnego, relacji osobowych.

Kolejny referat pt. *Sztuka pradziejowa* zaprezentował Jerzy Nitychoruk. W swojej prezentacji pokazał wiele archaicznych śladów i przejawów tworzonej przez człowieka kultury. Zaprezentował odkrycia archeologiczne, które obejmują zarówno malowidła jak i pierwotne rzeźby, z różnych obszarów świata. To, co stanowi wyzwanie współczesności, zdaniem Jerzego Nitychoruka, to pojawiające się wciąż odkrycia, które należy interpretować w kluczu odpowiedzi na pytanie kim jest człowiek, jaka jest jego geneza i czy kultura, którą tworzy faktycznie jest efektem jego biologicznej ewolucji.

Wyzwania współczesności związane z kwestiami moralnymi zostały podjęte przez biskupa Jacka Grzybowskiego w referacie pt. *Spór o sumienie – subiektywny sąd czy głos prawdy? Perspektywa tomistyczna*. Zwrócił on uwagę, że współczesne utożsamianie sumienia z powierzchowną i dowolną świadomością moralną a także redukcja człowieka do jego subiektywności nie prowadzi do wyzwolenia, czego najczęściej się oczekuje, ale do zniewolenia. Sumienie współcześnie spełnia rolę czynnika usprawiedliwiającego własne rozstrzygnięcia, wybory i działania. Jacek Grzybowski odwołał się do różnych przejawów współczesnej kultury, a także wspierających ją koncepcji filozoficznych, by pokazać jak wielką rolę odgrywa sumienie poszukujące obiektywnej prawdy i dobra. Tomistyczne rozumienie sumienia opiera się właśnie na realizmie poznawczym, a także na własnościach transcendentálnych istniejącego bytu. W innym przypadku zgodność z samym sobą, autentyczność staje się problemem postępowania subiektywnego i dowolnego.

Kolejny referat pt. *Rola człowieka w świecie – podstawy antropologiczno-aksjologiczne wychowania proekologicznego* zaprezentowała Ewa Pawłowicz-Sosnowska. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na to, że problematyka wychowania proekologicznego wpisuje się w szerszy kontekst

badania naukowych relacji człowiek – środowisko społeczno-przyrodnicze, które prowadzone są poza pedagogiką także w psychologii i socjologii. W referacie podjęte zostały następujące tematy: rozumienie ekologii, antropologii i aksjologii wychowania ekologicznego, wartości proekologicznych a także wprost wychowanie ekologiczne. W swoim referacie Ewa Pawłowicz-Sosnowska szczególną uwagę poświęciła założeniom antropologii, która powinna być oparta o myśl tomistyczną i personalistyczną. Zaprezentowane zostały także własne badania empiryczne, które w interesujący sposób ukazały stosunek młodych ludzi do wartości proekologicznych w Polsce.

Referat poświęcony problematyce filozofii prawa i wyzwaniom z nią związanym zaprezentowała Natalia Herold. Tytuł wystąpienia brzmiał: *Teoria prawa naturalnego wobec pozytywizmu prawniczego. Polemika Czesława Martyniaka z Hansem Kelsenem*. W swoim wystąpieniu zaprezentował postać Kelsena, główne tezy jego pozytywizmu prawniczego, także interpretację prawa naturalnego a następnie jedną z poważniejszych krytyk tej myśli, której dokonał jeszcze przed wojną lubelski tomista, Czesław Martyniak. Zdaniem Natalii Herold kluczowa różnica między tymi myślicielami polega na tym, że obiektywna podstawa etyki, a więc również prawa, według Martyniaka jest zabezpieczeniem w formułach normatywnych psychofizycznej struktury człowieka, zaś według Kelsena jest jej uniezależnieniem, odseparowaniem od psychologii i socjologii, etyki teorii politycznych, postulatów społecznych. Według Martyniaka prawo ma na celu doczesne dobro publiczne, a u Kelsena ma być niezależne od jakichkolwiek postulatów społecznych, a w związku z tym, ma być także niezależne od dobra wspólnego.

Izabella Andrzejuk zaprezentowała referat pt. *Filozofia tomistyczna a współczesne zagrożenia wiary*. Umieściła swój temat w obszarze filozofii religii i skupiła uwagę na tomistycznej interpretacji ascetyki i mistyki, a więc na rozumieniu życia religijnego. Zidentyfikowała zagrożenia wiary, które najczęściej mieszczą się w kulturze (ateizacja, błędne rozumienie wolności, a także Kościoła, mylenie wiedzy z wiarą). Swój referat poświęciła także zaakcentowaniu problemów związanych wprost z rozwojem życia religijnego, które wynikają z akcentowania uczuciowości, z pojawiającej się w życiu religijnym rozpacz czy też choroby skrupułów. Izabella Andrzejuk jednocześnie wskazała, że myśl tomistyczna posiada, niełatwe do przyjęcia przez współczesnego człowieka, ale tradycyjne odpowiedzi, które wspierają i wzmacniają życie religijne. Należą do nich relacje osobowe, naturalne usprawnienia intelektu-

alne i wolitywne, wprowadzanie porządku w uczuciach.

Kolejny referat dotyczył problematyki wprost teologicznej. Wystąpienie pt. *Zbawienie według św. Tomasza z Akwinu i Marcina Lutra* przedstawił Przemysław Artemiuk. Odwołując się do współczesnych interpretacji, a także samych tekstów Akwinaty zaprezentował rozumienie zbawienia u Akwinaty, a w dalszej kolejności także u Marcina Lutra. Koncepcje soteriologiczne tych dwóch autorów zaważyły na współczesnym rozumieniu tego zagadnienia. Według Lutra człowiek, pomimo usprawiedliwienia jakiego dokonał Chrystus, człowiek nadal pozostaje grzesznikiem. Według Akwinaty, który w sposób wyważony i syntetyczny przedstawił motyw i konsekwencje zbawienia, zagadnienie to ujawnia kluczową rolę ludzkiej wolności. Boskie Odkupienie, a także ludzka wolność, współpracują ze sobą dając człowiekowi możliwość odzyskania w sobie obrazu Bożego. Myśl Akwinaty w prezentacji Przemysława Artemiuka wybrzmiała jako ta, która sama może stanowić wyzwanie dla współczesnych dramatycznych albo też uwikłanych w ukryte założenia modeli soteriologicznych.

Jako ostatni referat pt. *Tomasz z Akwinu a wyzwania transhumanizmu* przedstawił Michał Zembrzuski. Swoją prezentację rozpoczął od próby zdefiniowania transhumanizmu, ukazania wielu jego postaci, a także wielu założeń, które należy traktować jako cele wyznaczone do realizowania. Zwrócił uwagę na to, jak właśnie na cele transhumanizmu można spojrzeć oczami Tomasza z Akwinu. Pierwsza sprawa dotyczyła rozumienia możliwości zmiany samej natury ludzkiej, a więc możliwości poprawiania stanu ontycznego człowieka. Druga, dotyczyła zmian w obszarze poznawczych zdolności człowieka (szczególnie intelektualnych) a także wolitywnych, które mają być wolnym ale przede wszystkim o wiele bardziej niż dotychczas skutecznym osiągnięciem dobra. Michał Zembrzuski zwrócił uwagę, że cele transhumanizmu ostatecznie związane są z poprawianiem lepszego samopoczucia, redukcją popędów, wysubtelnieniem doznań, które mają wpływać na ogólny dobrostan człowieka. W ten sposób utylitarystyczne założenia wyrażają się w pragnieniu zmiany samej natury ludzkiej na anielską i usunięciem samego człowieka jako osoby (osoba jest czymś najdoskonalszym w naturze) z istniejącej rzeczywistości.

Wygłoszone referaty, ze względu na poruszane tematy spotkały się z żywym zainteresowaniem słuchaczy. Poruszone wątki współczesnych wyzwań na które spojrzano od strony filozofii i teologii Tomasza z Akwinu utwierdziły słuchaczy w przekonaniu, że należy z myślą Akwinaty ze spokojem spoglądać na naukowe i kulturowe zagrożenia współczesnego świata.

W trakcie Sympozjum Tomistycznego odbyła się także promocja książki Jacka Grzybowskiego pt. „Potęga kultury”. Wydanie książki zostało dofinansowane ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

